

السنة الحادية عشر

● آیه شریفه ۴۳

﴿ تناسب آیه:

﴿ ترغیب به حسن فعلی بعد از فاعلی

﴿ دستور به الزام فروع بعد از اصول

﴿ عمومیت الزامات:

﴿ مخاطب به کلیه مردم

﴿ عمومیت قواعد الهی

﴿ اقيموا الصلاه:﴾

﴿ مفهوم صلاه:

﴿ اصل نماز

﴿ نماز مسلمين:

﴿ نسخ نماز اهل کتاب

﴿ واقعی نبودن نماز اهل کتاب

﴿ وارکعوا: رکوع همراه جماعت

﴿ محتوا بر اساس سياق آیه

﴿ فراگیری فرمان صلاه و زکاه
﴿ ذکر اقامه:

﴿ چرایی اقامه: عمود:

﴿ عامل نجات

﴿ عامل هلاک

﴿ عمومیت اقامه:

﴿ در باب عهدین

﴿ در باب صلاه

﴿ آتوا الزکاه:﴾

﴿ چرایی ذکر «ایتاء»﴾

﴿ انواع زکاه:﴾

﴿ محدود: مالی واجب

﴿ غیر محدود: غیر مالی

﴿ متعلق آیه: زکاه مسلمانان:﴾

﴿ واجب

﴿ مستحب

« اهداف تشریع زکاه:

« تعدیل ثروت و تامین نیاز فقرا

« برکت مال زکاه دهنده

« برکت روح و تزکیه زکاه دهنده

« چرایی ذکر زکاه بعد صلاه

« واركعوا مع الراكعين:»

« مفاد عبارت:

« وجوب عمومی اصل رکوع

« انجام جمعی رکوع

« جایگاه رکوع: جزء صلاه

« چرایی ذکر رکوع:

« ذکر هیات به جای صلاه

« دلالت رکوع بر صلاه

● آیه شریفه ۴۴

﴿ اتامرون الناس:

﴿ گستره خطاب: کل ناس

﴿ عدالت آمر و ناهی:

﴿ تفکیک واجبات:

﴿ تفکیک امر از عمل

﴿ تفکیک نهی از ترک

﴿ ضرورت تقوی:

﴿ قطعیت حرکت در انسان

﴿ قطعیت ارسال توشه

﴿ اشکال: آیات ۲ و ۳ سوره صف:

﴿ پاسخ:

﴿ آیات ناظر به منافقان: تفکیک:

﴿ ان يقول الانسان ما لايفعله

﴿ ان لايفعل الانسان ما يقوله

﴿ آیات ناظر به امر و نهی نیست

﴿ نکوهش شدید عالمان بی عمل

« تنسون انفسکم:

« متعلّق توبیخ:

- « چرایی امر و نهی: ناصحیح
- « چرایی عدم عمل آمر و ترک ناهی: صحیح

« متعلّق نسیان

- « توصیه سایرین به ثبات قدم
- « تفکیک اغنیا و فقرا در ابلاغ
- « دعوت پیش از بعثت و عدم ایمان بعدی
- « توصیه دیگران به خیر و عدم عمل خود

« افلا تعقلون: »

« مفهوم عقل: بستن و نگه داشتن

« نقطه مقابل عقل: جهل

« تفاوت عاقل و جاهل:

« در ارتکاب لغزش

« در اخفا لغزش

« در نوع برخورد مردم

« معنای عبارت «افلا تعقلون»

● آیات شریفه ۴۶-۴۵

﴿ استعینوا:

﴿ مفهوم استعانت: طلب کمک برای رفع نیاز

﴿ اطلاق استعانت:

﴿ فقر انسان

﴿ حذف متعلّق استعانت

﴿ ماهیت استعانت:

﴿ کمال وجودی انسان

﴿ استعانت در توفیق تکمیل

مستعان کیست؟

مقدمه:

خاصیت انسان

شرایط پیرامونی

جایگاه خداوند

نتیجه:

مستعان: ذات واجب الوجود

روش تحقق: صبر و صلاه

غایت استعانت: ولایت

﴿ بالصبر:﴾

﴿ مفهوم صبر: تحمل مکروه توسط نفس

﴿ مصداق صبر: انواع سه گانه

﴿ جایگاه صبر: ناظر به حرکت انسان

﴿ تاثیر صبر بر صلاه

﴿ چرایی ذکر صبر در کنار صلاه

﴿ تکمله: صبر سکوت نیست

﴿ الصلاة: ﴾

﴿ مفهوم صلاه: ﴾

﴿ اصل: نماز

﴿ استثناء: دعا

﴿ ویژگی مصلین: ﴾

﴿ دوام ﴿ انفاق ﴿ تصدیق معاد

﴿ ترس از عذاب ﴿ عفت ﴿ اداء امانت

﴿ وفای به عهد ﴿ قیام به شهادت ﴿ محافظت صلاه

﴿ الخاشعین:﴾

﴿ مفهوم شناسی:﴾

﴿ خشوع: جوانحی

﴿ خضوع: جوارحی

﴿ ابزارهای تحمل ثقل:﴾

﴿ خشوع

﴿ هدایت

﴿ یظنون:﴾

﴿ چرایی کاربرد ظن:﴾

- ﴿ نسبت علم انسانی و الهی
- ﴿ بزرگی مساله مرگ و قیامت
- ﴿ احتمال راجح بودن ظن

﴿ کاربرد ظن در قرآن:﴾

- ﴿ در مقابل یقین
- ﴿ به معنای یقین

﴿ احتمالات مفهومی:﴾

﴿ ظن به معنای علم تدریجی

﴿ ظن به معنای گمان و احتمال

﴿ ظن به معنای یقین:﴾

﴿ دلالت آیه ۴ بقره

﴿ ثقل نماز و خشوع آن

﴿ ملاقوا ربهم: ﴾

﴿ مفهوم لقاء ﴾

﴿ متعلّق لقاء: ﴾

﴿ اسماء جمال و مهر

﴿ اسماء جلال و قهر

﴿ احتمالات در لقاء: ﴾

﴿ اصل قیامت و رجوع

﴿ لقاء خاص به مقام محمود

● آیه شریفه ۴۷

﴿ تناسب آیات:

﴿ تفصیل اجمال آیه ۴۰:

﴿ ذکر نعمت ها

﴿ ذکر شکر و انذار

﴿ ویژگی خاص قیامت:

﴿ زوال قدرت طبیعی

﴿ زوال قدرت مادی

﴿ زوال قدرت اجتماعی

﴿ یا بنی اسرائیل:﴾

﴿ عمومیت خطاب

﴿ تصور غلط از معاد:

﴿ عدم وجود معاد

﴿ تصور دنیایی از معاد

﴿ توهم غلط از مجازات

﴿ فضلتکم:﴾

- ﴿ مفهوم شناسی فضیلت و تفضیل
- ﴿ جایگاه تفضیل در آیه شریفه
- ﴿ ریشه فضیلت: مادی و معنوی
- ﴿ محدوده زمانی فضیلت: دوره حضرت موسی(ع)
- ﴿ برخورد با فضیلت: قدرشناسی و سقوط
- ﴿ تکمله:

﴿ فضیلت فی الجملة نه بالجملة

﴿ فضیلت مجموع نه جمیع

﴿ معیار فضیلت: خلافت الهی

● آیه شریفه ۴۸

﴿ وَاتَّقُوا:

﴿ مفهوم شناسی تقوا

﴿ متعلّق تقوی:

﴿ مبدا هستی

﴿ منتهای هستی

﴿ یوما:﴾

﴿ ویژگیها:﴾

- | | |
|----------------------|----------------------|
| ﴿ عدم امکان فدیہ | ﴿ ابتلا به اِِسال |
| ﴿ تکذیب توسط بتها | ﴿ ممنوعیت صحبت و عذر |
| ﴿ منع بیع، خلّه، ... | ﴿ سد راه فرار |
| ﴿ عدم مالکیت غیر خدا | ﴿ عدم جابجایی وزر |
| ﴿ نابودی روابط دنیوی | ﴿ عدم تقلیل عذاب |
| ﴿ عدم فریادرسی | ﴿ اشتغال فرد به خویش |

﴿ واکنش زمان خطر:

﴿ اول: مقاومت

﴿ دوم: ملایمت

﴿ سوم: معاملت

﴿ چهارم: معاضدت

- آیه ۴۸: زوال همه واکنش های انسان

﴿ اتفاقات یوم:﴾

﴿ لا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا

﴿ لا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ

﴿ لا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ

﴿ لا هُمْ يُنْصَرُونَ

﴿ تکمله: عظمت قیامت:

﴿ وحشت طلیعه آن

﴿ سختی آن برای کفار

﴿ عذاب غیرشبه به دنیا:

﴿ ممتاز بودن قهر الهی

﴿ ناتمام بودن عذاب

﴿ علم معذّب:

﴿ حقانیت انبیا

﴿ بطلان خویش

﴿ شفاعه:

۱. مفهوم:

﴿ لغوی: از شفع

﴿ اصطلاحی:

﴿ عرفی

﴿ شرعی

۲. عملکرد شفیع:

« در دنیا: جمع شفیع و مشفوع له:

« استحقاق حداقلی مشفوع له

« مصادیق عدم درخواست

« مصادیق درخواست

« در عقبی:

« تکمیل قابلیت مشفوع له

« بیان اوصاف مشفوع عنده

۳. آیات شفاعت:

 انواع آیات:

 آیات نافی:

 نفی مطلق

 نفی خاص

 آیات مثبت:

 انحصار در خداوند

 مشروط به اذن الهی

 شرایط شفیع

 شرایط مشفوع له

﴿ جمع آیات:﴾

﴿ موارد مشابه: آیات علم غیب

﴿ احتمالات:

﴿ از جهت ایمان و کفر

﴿ از جهت اذن و عدم اذن

﴿ از جهت تحول درونی و عدم آن

﴿ از جهت مواقف متعدد معاد

﴿ از جهت زمان شفاعت

۴. تقسیمات شفاعت:

◁ اول:

◁ تکوینی

◁ تشریعی

◁ دوم:

◁ فقهی

◁ کلامی

۵. شفاعت و سایر مفاهیم:

 رابطه شفاعت و عدل

 رابطه شفاعت و توسل

 رابطه شفاعت و توبه

 رابطه شفاعت و عناوین آیه

۶. متعلق شفاعت:

﴿ صحیح:

﴿ ارتقا درجه مومن صالح

﴿ فک رهن مومن گرفتار

﴿ آزادی از ورود به دوزخ

﴿ رهایی از خلود در نار

﴿ ناصحیح:

﴿ عالم برزخ

﴿ هول قیامت

﴿ غصه قبل حساب

﴿ ناگواری نامه عمل...

۷. شفعاء:

﴿ دنیا: ﴾

﴿ ملائک: از طریق استغفار

﴿ انبیاء: مصادیق متعدد قرآنی

﴿ توبه: مختص دنیا با تاثیر ممتاز

﴿ مومنان

﴿ قرآن

﴿ ایمان

﴿ عمل صالح

﴿ عقبی:﴾

﴿ ملائک

﴿ اصحاب اعراف

﴿ قرآن کریم

﴿ شاهدان

﴿ مومنان

﴿ انبیاء

﴿ پیامبر اعظم(ص)

﴿ خداوند سبحان

۸. ابعاد شفاعت:

« اعلی به ادنی:

« رفع نقص از مشفوع له

« ذکر صفات مشفوع عنده

« ادنی به اعلی:

« از باب ادب الهی

« درخواست فیض برای خود

« سیر افقی کمال معصومین(ع)

۹. شفاعت شوندگان:

« دارندگان دین مرضی

« اصحاب یمین اهل کبائر:

« عفو مرتکبین صغائر

« روایت نبوی

۱۰. اثر شفاعت:

﴿ ناظر به شفیع:

- ﴿ عام: مزیل همه ذنوب
- ﴿ خاص: مزیل برخی ذنوب
- ﴿ محل اختلاف: محدوده شفاعت

﴿ ناظر به مشفوع له:

- ﴿ امیدآفرینی هدفمند
- ﴿ ایجاد رابطه با اولیاء الهی
- ﴿ تلاش جهت کسب شرایط

۱۱. شبهات:

﴿ شبهه اول:﴾

﴿ رفع عقاب: عدل، عقاب: ظلم؛ اثبات ظلم خداوند

﴿ رفع عقاب: ظلم، عقاب: عدل؛ اثبات ظلم شفیع

﴿ پاسخ:﴾

﴿ نمونه مشابه مثل ذبح حضرت اسماعیل(ع)

﴿ اعم بودن شفاعت از رفع عقاب اخروی

﴿ شفاعت از باب حکومت است نه نقض

﴿ تلقی ناصحیح از رابطه عدل و ظلم

﴿ شبهه دوم:

﴿ وجود سنن الهی

﴿ عدم تغییر در سنن الهی

﴿ تعارض شفاعت با سنن

﴿ پاسخ:

﴿ ضرورت نگاه مجموعی به سنن

﴿ عدم وجود سنت دال بر رد فضل

﴿ شبهه سوم:

﴿ مدلول شفاعت:

﴿ پذیرش سفارش و نفوذ: قبول ظلم

﴿ پذیرش اشتباه و دلیل: قبول جهل

﴿ پاسخ:

﴿ تلقی ناصحیح از:

﴿ نوع علم خداوند

﴿ مفهوم اختیار انسان

﴿ شبهه چهارم:﴾

﴿ هدف خلقت: عبودیت و عدم عصیان

﴿ کارکرد شفاعت: تجری عاصیان

﴿ پاسخ:﴾

﴿ تسری شبهه به توبه، عفو، غفران و ...

﴿ عدم تصریح به نوع گناه، گناهکار و ...

﴿ اشتراط اذن در وقوع شفاعت

﴿ کارکرد مجموعی آیات: خوف و رجاء متعادل

﴿ شبهه پنجم:﴾

﴿ شفاعت: وساطت انبیاء با ابلاغ وحی

﴿ اشتراط اذن: دلالت بر نفی مطلق شفاعت

﴿ پاسخ:﴾

﴿ دلالت مستندات بر رفع نه دفع

﴿ آیات دال بر مغفرت ناشی از شفاعت

﴿ مفهوم آیه «لا تنفعهم شفاعه الشافعين»

﴿ تنوع عبارات ناظر بر صدور مجوز شفاعت

﴿ شبهه ششم:﴾

- ﴿ دلالت عقل بر امکان و نه وقوع شفاعت
- ﴿ دلالت مجموع آیات بر متشابه بودن موضوع

﴿ پاسخ:﴾

- ﴿ حل مشکل تشابه با ارجاع به محکومات
- ﴿ وظیفه مفسر: ارجاع متشابهات به محکومات
- ﴿ وجود دلیل نقلی و عقلی برای شفاعت
- ﴿ آیات دال بر مغفرت ناشی از شفاعت

﴿ شبهه هفتم:﴾

﴿ دلالت آیه: «فلا تدعوا مع الله الها آخر»﴾

﴿ پاسخ:﴾

﴿ نوع نگاه مشرکین به شفعاء

﴿ شفیع در طول خداست نه در عرض

﴿ تصریح قرآن کریم به شفاعت

﴿ شبهه هشتم:﴾

- ﴿ شفاعت شفیع منوط به حیات دنیوی
- ﴿ شفاعت شفیع در آخرت
- ﴿ ضرورت درخواست شفاعت از خداوند

﴿ پاسخ:﴾

- ﴿ شفاعت دنیا و برزخ حکم واحد دارد
- ﴿ درخواست از شفیع منوط به اذن الهی

● آیه شریفه ۴۹

﴿ نَجِّنَاكُمْ: ﴿

﴿ مفهوم شناسی

﴿ مصداق نجات

﴿ چرایی خطاب بنی اسرائیل

﴿ سنت الهی:

﴿ نجات حق و اهلش

﴿ زوال باطل و اهلش

﴿ آل:﴾

﴿ مفهوم و تفاوت با اهل

﴿ دلالت آل: نقش اطرافیان فرعون

﴿ فرعون:﴾

﴿ مفهوم: علم جنس ملوک مصر

﴿ نام فرعون:﴾

﴿ نظر مفسران

﴿ مصری ها

﴿ یسومونکم:﴾

﴿ مفهوم:﴾

﴿ لغوی: عرضه چیزی بر دیگری

﴿ اصطلاحی:

﴿ عذاب دائما در مرئی بنی اسرائیل

﴿ تحمیل دائمی سوءالعذاب بر ایشان

﴿ اراده و طلب سوءالعذاب برای ایشان

﴿ عذابچر کردن ایشان توسط فرعونیان

« دلیل ترس فرعون:

« اصل ترس

« ریشه ترس:

« وجوه فراطبیعی:

« موضوع امامت ذریه حضرت ابراهیم

« خواب فرعون: آتش از بیت المقدس

« گزارش منجمان درباره مولود خاص

« وجوه طبیعی:

« ناهماهنگی دینی

« اختلاف فرهنگی

« سلطه استعماری قبطیان

﴿ سوءالعذاب:﴾

﴿ احتمالات مفهومی:﴾

﴿ قبح و شدت عذاب

﴿ ذبح پسران و حیات زنان

﴿ بارزترین مصداق: بردگی

﴿ يستحيون: ﴾

﴿ مفهوم: ﴾

﴿ از ریشه حیا

﴿ از ریشه حیات: اولی:

﴿ تقابل ذبح با حیات

﴿ دلالت مفهوم استحياء

﴿ ربط استحياء و تعذیب:

﴿ با فرض ریشه حیات

﴿ با فرض ریشه حیا

﴿ بلاء:﴾

﴿ مفهوم: امتحان و اختبار

﴿ متعلق:

﴿ ذلکم: نعمت نجات از فرعون

﴿ ذلکم: نعمت ذبح و استحياء

﴿ اثر مطلوب بلاء:

﴿ خیر: شکر

﴿ شر: صبر

● آیه شریفه ۵۰

﴿ فرقنا:

﴿ مفهوم: جدا کردن و تفرقه

﴿ «نا»: کلیددار ماییم

﴿ دفع تحلیل مادی فرق:

﴿ عبارت بنی اسرائیل: «انا لمدركون»

﴿ عبارت حضرت: «كلا ان معى ربى سيهدين»

﴿ نیاز به زدن عصا: «ان اضرب بعصاك البحر...»

﴿ خشکی کف دریا: «فاضرب لهم طريقا...»

﴿ تبدیل آب به کوه: «كالطود العظيم»

﴿ ایجاد طرق متعدد: «فكان كل فرق...»

﴿ فأنجيناكم:﴾

﴿ «گم»: نجات یافتگان

﴿ تکرار نعمت نجات از دریا

﴿ انتم تنظرون:﴾

﴿ نسبت به بنی اسرائیل: در مرئی:﴾

﴿ حس گرایی بنی اسرائیل

﴿ اعلان عظمت معجزه

﴿ نسبت به یهودیان زمان حضرت «ص»﴾

● آیه شریفه ۵۱

﴿ واعدنا:

﴿ مفهوم:

﴿ مواعده: وعده طرفینی

﴿ مواعده: وعده یکطرفه

﴿ زمان مواعده: بلافاصله بعد نجات یا با فاصله

﴿ موسی:

﴿ در زبان عربی: ابزار تراشیدن مو

﴿ در زبان عبری: آب درخت

﴿ اربعین:﴾

﴿ مفهوم: واعدنا موسیٰ انقضاء اربعین لیلہ

﴿ نکات:

﴿ اثر چلّہ

﴿ زمان تاثیر چلّہ

﴿ چرایی ذکر «لیلہ»

﴿ لیلہ:﴾

﴿ اشتغالات روزانه

﴿ وقوع برکات در لیل

﴿ اتخذتم:﴾

﴿ مفهوم:﴾

﴿ صنعت و ساختن

﴿ جعل صفتی برای چیزی

﴿ انواع اتخاذ:﴾

﴿ ممدوح: حق یابی و عمل بدان

﴿ مذموم: باطل یابی و عمل بدان

﴿ عجل:﴾

﴿ کیفیت عجل:﴾

﴿ دارای گوشت و خون و...: غیر صحیح

﴿ جسد محض دارای صوت: صحیح

﴿ دلیل موفقیت سامری: کوتاه فکری بنی اسرائیل

﴿ ظالمون:﴾

﴿ حال برای ضمیر اتخذتم

﴿ عطف بر اتخذتم

● آیه شریفه ۵۲

﴿ عفونا:

﴿ متعلق عفو:

﴿ صبر تا بازگشت حضرت

﴿ قبول عفو پس از شرک

﴿ شمول عفو:

﴿ عوام جاهل بنی اسرائیل: قبول

﴿ سامری و خواص بنی اسرائیل: رد

﴿ تشکرون: ﴾

﴿ مفهوم: ﴾

﴿ شاید شکر کنید

﴿ برای اینکه شکر کنید

﴿ متعلق شکر: ﴾

﴿ نعمت عفو گوساله پرستی

﴿ شکر عام و ناظر به همه نعمتها

﴿ اثر شکر عبد: شکر مولی

﴿ بهترین تعبیر دال بر شکر

﴿ محل بازگشت شکر

﴿ مخاطب شکر:

- ﴿ مافوق: اطاعت
- ﴿ همتا: عمل همسان
- ﴿ مادون: احسان و تفضل

﴿ حقیقت شکر:

- ﴿ التفات به فقر خویش
- ﴿ توجه به نعم و فیوضات
- ﴿ استعمال نعم و فیوضات در مسیر فلاح
- ﴿ به جای آوردن شکر جامع

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب
العالمين